

AITZIN-OHARRA

Joxe Azurmendi

Kapitulu batzuek trataera berezitua eskatzen zuten Santamariaren pentsamenduan eta obran: ez dagoelako behar bezala horiek erakusterik —sakontzerik, xehatzerik— azalpen orokor batean. Santamariaren gogoetako eta ekintzako gai zentralenak dira, hain zuzen. Bere obran ere, urteak joan urteak etorri, behin eta berriro datozenenak, eta konplexuenak horregatixe. Seriotasun pixka batekin azaltzekotan, arta monografikoa zor zitzaien.

Ondoren, Santamariaren pentsamenduko halako bost gai edo ikerketa monografiko hautatu eskaintzen dizugu:

1) Zientzia eta teknologia: teknologiak eta zientziak ezagutarazten dute, izan ere, oraingo Aroa; hau da, «gizaki modernoa, Errenazimentuan jaio zen hori, hobiratu aginean dago» Heideggerrek aspalditxo esan eta beste berririk antzokian oraino agertzen ez zaigunekoa, bizi garen Iragaitz Aroa alegia. Geuruza geologiko sakonen oldarrarekin konparatzen du Santamariak: haiek azpitik bultzaka lurgaina iraultzen duten eran, teknologiak ere (zientziak) gizartea, mentalitatea, kultura ohikoa irauli egin ditu, orain arteko bere teilape morala gizakiari apurtuz. Gizakia etxe gabe dago, moral eta espiritualki, lur jota iragana eta airean etorkizuna, baina eskuak tresna material ahaltsuz beteta, bizileku gizatiarrago bat eraikitzeko, Aro Berria.

2) Estatua, Nazioa: baliabide teknologiko berriek jo eta pasatuta utzi dute gizarte politikoaren forma modernoa, Estatua, bai bere barru sakratuan eta bai bere kanpora, Estatu artekotasunean, kontzeptu politiko sendoenak (Estatu subiranotasuna, etc.) arras hutsalduz. Ordua, beraz, deliberatzeko gizartean eta herrien bakezko elkarbizitzak zer-nolako formula berriak hedatu behar dituen etorkizunari buruz, Erdi Arotik orain arteko eredu hein handi batean oraindik indarrekoen lekuan. Ordua, euskaldunok ere espiritu berriarekin, hots, gizadiaren premia kultural eta ahalmen teknologiko berrien arabera

birpentsatzeko euskal arazoa, aspaldian Estatuarekin eta historiarekin molda-
gaizki daramagun arazo zaharra.

3) Euskara, euskal kultura: ez da izan gure pitxi bitxi partikularren zaleta-
suna soil, Santamaria euskararen alde permatzera ekarri duena, pertsonaren eta
munduaren bere ikuskera baizik, mundu ederrago eta humanoago baten ame-
tsa, bere balioespenarekin Estatuarena baino lehen «aberri haragizko» histori-
koena (komunitate nazionalena) eta Estatua baino harago gizadi herrien abe-
rasgarri anaitasunezko batena. Guztiz praktikoak, h. d., organizatiboak, peda-
gogikoak, are lexikalak edo gramatikalak tarteka, eta halaber teorikoak, noiz
edo behin politikoak, izan dira Santamariaren zereginak nahiz gogoetak alor
honetan: euskaldunok, munduaren alde eta aldi honetan, nola izan taldea, ez
artaldea. Nola izan herri bat, baina herrian bakoitza norbere buru, ez artaburu.
H. d., arazoa norabide ezberdinetatik kontsideratuz, dimentsio bakarreko pro-
blema bezala gabe. Euskararen apustua konplexua da (euskal kulturarena, ondo
ulertzeko): aurrean duen errealitatearen ukoa eginez eta eraginez, bere burua
baieztatu, baina baieztapenez gainditu, eraldatu, komunitate moderno baten
kultura (mintzaira) bilakatu, bilakatu ahal izateko prestatu, gaitu... Labur: nor-
nahik eduki ahal izan dezala bakoitzak bere komunitatea, komunitate osoa; ko-
munitatean ez dadila bakoitza nahinor izan, baina norbera, pertsona osoa.

4) Bakea: mundu humano ederrago baterako, funtsezkoa genuke bakea; bai-
na, orain, teknologia militar moderno suntsigarriarekin, munduaren iraupen
soilerako ere funtsezkoak bihurtu zaizkigu bakea eta bakerako berme interna-
zionalak, gerraren abolizioa, «ez gerraren» premiatsutasun larria alegia, nahiz
adiera minimo batean bakarrik dei lekiokkeen horri bakea. Santamaria horretan
saiatu da, urte askoan bakezaletasunaren ia profesional bat izan baita (eskierki
gure herriak sortu duen nabariena). Santamariaren ardura sozial minena izan
da bakea, kontzeptua sakontasunean ulertuzko adieran, eta beste gairik ozta
izango da haren idazkintza guztian hain sarri gogoatua. Tokatu ere halakoxeak
tokatu zaizkio urteak: Mundu Gerra, gerra hotza, gerra zibila, Euskal Herri-
ko biolentzia, potentzia handien interbentzio inperialistak, eta mila abar. Hale-
re, Santamaria ez da «biolentzia ororen kondena» metafisikoan erraz aterpetu,
historiatik ihesi. Gizakiaren aldia, izan ere, indargintza eta indargintzaren obra
da, batean indarkeria izanen da, indarrezkotasuna izan daiteke bestean, bieta-
tik nahasi gehienetan. Ez da, bakea behar dugu mundu berria egiteko, aurretik
bakea eta harekin gero mundu berria, ezpada bakea lortzekotan eta ziurtatzeko-
tan aurretik behar dugu mundu berria egin, justizia gehiagokoa, anaitasun eta

libertate gehiagokoa, berdintasun gehiagokoa, gose, izurri, zapalketa, intolerantzia gutxiagokoa. Bakeak justiziaren emaitza izan behar du.

5) Donostiako Solas Internazional Katolikoak: Santamariak antolatuta, gerra eta bakea, solidaritate internazionala, giza eskubideak eta nazioarteko ordena, tolerantzia eta kontzientzi askatasuna bezalako aztergaiekin, II. Mundu Gerrako hondakinen gainean zutitzen hasia zen Europa berria ideiatzeko, kontzientzia berria lantzeko intelektual katolikoaren artean batik bat, egin ziren Solasok, eztabaida foru irekia Eliza nahikoa itxi batean eta Estatu are itxiagoan. Solason garrantziaz Estatu espainoleko intelektualentzat J.L. Aranguren honela espresatu da:

Asistí por primera vez en el año 1949 a las Conversaciones Católicas Internacionales de San Sebastián, empresa llevada a cabo por Carlos Santamaría y cuya importancia para el catolicismo español ha sido enorme. Piénsese que hasta entonces España había vivido víctima de una nueva tibetización¹.

Internazionalki, Ph. Chenauxek² «europar batasunaren oinarri kristauetz» 1950eko Solasetan hasitako meditazioa gomutatu du, iruzkin honekin jarraituz:

Les Conversations de SS continueront leurs sessions dans les années suivantes, et deviendront, sous la conduite de leur secrétaire général Carlos Santamaría, l'un des laboratoires privilégiés d'élaboration de cette nouvelle conscience internationale des élites catholiques européennes.

Sistema bat izan gabe, Santamariaren pentsamendua sistematikoa da. (Ez al gara berriro fragmentuaren aroan bizi?) Metafisika aipatu da oraintxe: metafisikak ematen dio koherentzia Santamariaren pentsamenduari.

Gureak, ordea, ez omen dira garai onak metafisikarentzat. Metafisika, zer da hori? Zer ikusi behar du politikarekin, gerra nuklearrarekin, euskara batua-ren premiarekin? Beharbada Maritainen esaldi batekin hobeto ulertuko da zer esan nahi den: «Hemos menester, no de verdades que nos sirvan, sino de una verdad a la cual sirvamos» (Grandeza y miseria de la metafísica).

Zatitan aurkezten dizkizugun gaiok, oso lotuak daude elkarri mila lokarriz. Gai handi edo egia handi baten atalak dira. Egia handi hori, ahalegin guztiz guztiok zerbitzatzekoa, pertsonaren egia da. Giltzarria pertsona da Santamariaren pentsamenduan.

1. Aranguren, J.L., *Memorias y esperanzas españolas*, Taurus, Madril 1969, 75.

2. Chenaux, Ph., *Une Europe Vaticane?*, CIACO, Brusela 1990, 76-77.